

ගිණුම්කරණ අනුපාත මගින් මූල්‍ය ප්‍රකාශන විශ්ලේෂණය හා අර්ථකථනය කර කළමනාකරණ තීරණ ගැනීමට අවශ්‍ය තොරතුරු සැපයීම.

මූල්‍ය ප්‍රකාශන විශ්ලේෂණය සහ අර්ථකථනය

මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ඇතුළත් තොරතුරු මතුවීම් අධ්‍යයනය කිරීමෙන් ව්‍යාපාරයේ සැබෑ තත්ත්වය වටහා ගත නොහැකිය. තීරණ ගැනීමට වඩාත් ප්‍රයෝජනවත් වන පරිදි මූල්‍ය ප්‍රකාශන විශ්ලේෂණය කිරීමට විවිධ ක්‍රම භාවිතයේ පවතී. එවැනි ක්‍රම කිහිපයක් පහත දැක්වේ.

01. ගිණුම්කරණ අනුපාත විශ්ලේෂණය
02. පොදු ප්‍රමාණ මූල්‍ය ප්‍රකාශ
03. සන්සන්දනාත්මක මූල්‍ය ප්‍රකාශ

මූල්‍ය ප්‍රකාශන අර්ථකථනය සහ විශ්ලේෂණය කිරීමේ වැදගත්කම

1. මූල්‍ය ප්‍රකාශන වල මතුවීම් දැක්වෙන තත්ත්වයට වඩා මෙහි අන්තර්ගතය විශ්ලේෂණාත්මකව හඳුනාගත හැකි වීම.
2. අනාගත මූල්‍ය තත්ත්වය, ලාභදායීත්වය, ද්‍රවශීලතාවය යනාදිය ඇස්තමේන්තු කිරීම.
3. ව්‍යාපාරයේ වර්තමාන තත්ත්වය ඇගයීමකට ලක් කළ හැකි වීම.
4. මූල්‍ය ප්‍රකාශන ඇතුළත් වන තොරතුරු වෙනත් වර්ෂවල තොරතුරු, වෙනත් සමාන ව්‍යාපාරවල තොරතුරු සහ ඇස්තමේන්තුගත තොරතුරු සමග සන්සන්දනය කළ හැකි වීම.
5. වඩාත් යෝග්‍ය තීරණ ගැනීමට මඟ පෙන්වීම.

ගිණුම්කරණ අනුපාත

මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ඇතුළත් විවලාසන් දෙකක් හෝ කිහිපයක් අතර පවත්නා සම්බන්ධතාවය ගණිතමය ආකාරයට ඉදිරිපත් කිරීම ගිණුම්කරණ අනුපාත ලෙස හඳුන්වයි.

ගිණුම්කරණ අනුපාතයන් ඉදිරිපත් කළ හැකි ක්‍රම

01. භාගයක් ලෙස

උදා - කිසියම් ගිණුම් වර්ෂයක දළ ලාභය සහ විකුණුම් අදායම අතර සම්බන්ධය

$$\frac{\text{දළ ලාභය}}{\text{විකුණුම්}} = \frac{100,000}{500,000} = \frac{1}{5}$$

02. ප්‍රතිශතයක් ලෙස

උදා - කිසියම් ගිණුම් වර්ෂයක දළ ලාභය සහ විකුණුම් අදායම අතර සම්බන්ධය

$$\frac{\text{දළ ලාභය}}{\text{විකුණුම්}} \times 100 = \frac{100,000}{500,000} \times 100 = 20\%$$

03. අනුපාතයක් ලෙස

උදා - කිසියම් ගිණුම් වර්ෂයක දළ ලාභය සහ විකුණුම් අදායම අතර සම්බන්ධය

$$\begin{array}{lcl} \text{දළ ලාභය} & : & \text{විකුණුම්} \\ 100,000 & : & 500,000 \\ 1 & : & 5 \end{array}$$

04. සංඛ්‍යාවක් ලෙස (වාරගණනක් ලෙස)

උදා - කිසියම් ගිණුම් වර්ෂයක දළ ලාභය සහ විකුණුම් අදායම අතර සම්බන්ධය

$$\frac{\text{දළ ලාභය}}{\text{විකුණුම්}} = \frac{100,000}{500,000} = 0.2$$

තීරණ ගැනීමේ අවශ්‍යතාවය අනුව ගිණුම්කරණ අනුපාත පහත පරිදි වර්ග කළ හැකියි.

1. ද්‍රවශීලතා අනුපාතය
2. තෝලන අනුපාතය
3. ලාභදායීත්ව අනුපාත
4. ක්‍රියාකාරී අනුපාත
5. ආයෝජන අනුපාත

01. ද්‍රවශීලතා අනුපාතය

ව්‍යාපාරයක කෙටි කාලීන වගකීම් පියවා දැමීමට එම ව්‍යාපාරය සතු කෙටි කාලීන වත්කම් ප්‍රමාණවත්වේ ද යන මෙම අනුපාතයෙන් පෙන්නු කරයි. මේ යටතේ පහත දැක්වෙන අනුපාතයන් දැකිය හැකියි.

- i. ජංගම අනුපාතය
- ii. ක්ෂණික අනුපාතය

කෙටිකාලීන නුබුනුවත්භාවය ඇගයීමට ද්‍රවශීලතා අනුපාත වැදගත් වෙයි. කෙටිකාලීන මූල්‍ය ව්‍යුහය මත තීරණ ගැනීම සඳහා ද්‍රවශීලතා අනුපාත වැදගත් වෙයි.

i. ජංගම අනුපාතය

ව්‍යාපාරයක ජංගම වගකීම් පියවා දැමීමට ඇති ශක්තිය මෙම අනුපාතයෙන් පෙන්වයි.

$$\text{ජංගම අනුපාතය} = \frac{\text{ජංගම වත්කම්}}{\text{ජංගම වගකීම්}} \text{ වේ.}$$

ජංගම අනුපාතය 2:1 ක් ලෙස පැවැතීම එනම් ජංගම වගකීම් රුපියලක් සඳහා ජංගම වත්කම් රුපියල් දෙකක් පැවැතීම වඩාත් යෝග්‍ය යැයි පිළිගැනීමක් පවතී. කෙසේ වුවද එය ව්‍යාපාරයේ ස්වභාවය අනුව වෙනස් වේ.

ii. ක්ෂණික අනුපාතය

ද්‍රවශීල (ක්ෂණික) වත්කම් සහ ජංගම වගකීම් අතර, අනුපාතය එහිම ඒකක අනුපාතය ලෙස හඳුන්වයි.

$$\text{ක්ෂණික අනුපාතය} = \frac{\text{ද්‍රවශීල/ක්ෂණික වත්කම්}}{\text{ජංගම වගකීම්}}$$

ද්‍රවශීල වත්කම් (ක්ෂණික වත්කම්)

ජංගම වත්කම්වලින් තොගය සහ කලින් ගෙවූ වියදම් ඉවත් කොට ලැබෙන වත්කම්වල වටිනාකම ද්‍රවශීලතා වත්කම් ලෙස හඳුන්වනු ලබයි.

$$\text{ද්‍රවශීල වත්කම් (ක්ෂණික වත්කම්)} = \text{ජංගම වත්කම්} - (\text{අවසන් තොගය} + \text{කලින් ගෙවූ වියදම})$$

ක්ෂණික අනුපාතය 1:1 ක් ලෙස පැවැතීම එනම් ජංගම වගකීම් රුපියලක් සඳහා ක්ෂණික වත්කම් රුපියලක් පැවැතීම වඩාත් යෝග්‍ය වේ යැයි සමාන්‍යයෙන් පිළිගැනේ.

02. තෝලන අනුපාත

ව්‍යාපාර ආයතනයක අයිතිකරුවන්ගේ ප්‍රාග්ධනය සහ ණය ප්‍රාග්ධනය සන්සන්දනය කිරීම මගින් ආයතනයේ දිගුකාලීන නුබුන්වත්භාවය අධ්‍යනය කිරීම මෙම අනුපාත මගින් සිදු කරනු ලබයි. එමෙන්ම දිගුකාලීන ණය සඳහා පොළිය ගෙවීමට ව්‍යාපාරයට ඇති හැකියාව ද සලකා බැලීම මෙහිදී වැදගත් වෙයි.

ආයතනයක මුළු ප්‍රාග්ධනය සමන්විත වන්නේ ණය ප්‍රාග්ධනයේ සහ හිමිකම් ප්‍රාග්ධනයේ එකතුවෙනි.

තෝලන අනුපාතය යටතේ පහත අනුපාතයන් දැකිය හැකියි.

- i. ණය අනුපාතය
- ii. ණය හිමිකම් අනුපාතය
- iii. පොළී ආවරණ අනුපාතය

i. ණය අනුපාතය

මුළු ප්‍රාග්ධනයෙන් ණය ප්‍රාග්ධනය කවර ප්‍රතිශතයක් ද යන්න මැනීම සඳහා ණය අනුපාතය යොදා ගනියි. ණය ප්‍රාග්ධනය ලෙස සලකනු ලබන්නේ, ස්ථිර පොළියක් ගෙවිය යුතු දිගුකාලීන ණය පමණකි.

$$\text{ණය අනුපාතය} = \frac{\text{ණය ප්‍රාග්ධනය}}{\text{මුළු ප්‍රාග්ධනය}} \times 100$$

$$\text{ණය ප්‍රාග්ධනය} = \text{ස්ථිර පොළියක් සහිත දිගුකාලීන ණය}$$

$$\text{මුළු ප්‍රාග්ධනය} = \text{සමාන්‍ය කොටස් ප්‍රකාශකළ ප්‍රාග්ධනය} + \text{වරණීය කොටස් ප්‍රකාශකළ ප්‍රාග්ධනය} + \text{සංචිත} + \text{දිගු කාලීන ණය}$$

ii. ණය හිමිකම් අනුපාතය

ණය ප්‍රාග්ධනය සහ හිමිකම් ප්‍රාග්ධනය අතර, සම්බන්ධතාවය ගණිතමය ආකාරයට ඉදිරිපත් කිරීම ණය හිමිකම් අනුපාතයයි.

$$\text{ණය හිමිකම් අනුපාතය} = \frac{\text{ණය ප්‍රාග්ධනය}}{\text{හිමිකම් ප්‍රාග්ධනය}}$$

$$\text{ණය හිමිකම් අනුපාතය} = \frac{\text{ණය ප්‍රාග්ධනය}}{\text{හිමිකම් ප්‍රාග්ධනය}}$$

ණය හිමිකම් අනුපාතය එකට වඩා වැඩි අගයක් ගන්නේ නම් එනම් ණය ප්‍රාග්ධනය, හිමිකම් ප්‍රාග්ධනයට වඩා වැඩිනම් අධි තෝලනයක් ලෙස ද ණය හිමිකම් අනුපාතය එකට වඩා අඩු අගයක් ගනී නම් එනම් ණය ප්‍රාග්ධනය, හිමිකම් ප්‍රාග්ධනයට වඩා අඩු නම් අව තෝලනයක් ලෙස ද හඳුන්වයි.

iii. පොළී ආවරණ අනුපාතය

දිගු කාලීන ණය සඳහා වූ පොළිය ආවරණය කර ගැනීමට ප්‍රමාණවත් ලාභයක් ආයතනය විසින් උපයා ඇද්ද යන්න මෙම අනුපාතයෙන් සලකා බලයි. පොළී ආවරණ අනුපාතය ඉහළ අගයක් ගනී නම් ණය සපයා ඇති අයගේ ණය වල සුරක්ෂිතභාවයක් පවතී.

$$\text{පොළී ආවරණ අනුපාතය} = \frac{(\text{බදු පෙර ලාභය} + \text{පොළිය})}{\text{පොළිය}}$$

03. ලාභදායීත්ව අනුපාත

ව්‍යාපාරයක ලාභදායීත්වය, එනම් ලාභ ලැබීමට ඇති හැකියාව ලාභදායීත්ව අනුපාත මගින් නිරූපණය කරයි. මෙහිදී පහත දැක්වෙන ලාභදායීත්ව අනුපාත මගින් අධ්‍යයනය කරනු ලබයි.

- i. දළ ලාභ අනුපාතය
- ii. ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය
- iii. මුළු වත්කම් මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතය
- iv. හිමිකම් මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතය

i. දළ ලාභ අනුපාතය

ව්‍යාපාරයක් විසින් උපයන ලද දළ ලාභය එම කාලපරිච්ඡේදයට අදාළ විකුණුම් ආදායමේ ප්‍රතිශතයක් ලෙස ඉදිරිපත් කිරීම දළ ලාභ අනුපාතය ලෙස හඳුන්වයි.

$$\text{දළ ලාභ අනුපාතය} = \frac{\text{දළ ලාභය}}{\text{විකුණුම් ආදායම}} \times 100$$

ii. ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය

ව්‍යාපාරයක් විසින් කිසියම් නිශ්චිත ගිණුම් කාලච්ඡේදයක් සඳහා උපයන ලද ශුද්ධ ලාභය එම ගිණුම් කාලච්ඡේදයට අදාළ විකුණුම් ආදායම් ප්‍රතිශතයක් ලෙස ඉදිරිපත් කිරීම ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය ලෙස හඳුන්වයි.

$$\text{ශුද්ධ ලාභ අනුපාතය} = \frac{\text{ශුද්ධ ලාභය}}{\text{විකුණුම් ආදායම}} \times 100$$

iii. මුළු වත්කම් මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතය

ව්‍යාපාරය සතුව පවත්නා මුළු වත්කම් සඳහා කිසියම් ගිණුම් මුදල් පරිච්ඡේදයක් වෙනුවෙන් උපයා ඇති සමස්ත ප්‍රතිලාභය අදාළ වත්කම් වල වටිනාකමේ ප්‍රතිශතයක් ලෙස ඉදිරිපත් කිරීම මෙහිදී සිදු වේ. මුළු වත්කම් සමන්විත වන්නේ දිගුකාලීන ණය ප්‍රාග්ධනය සහ හිමිකම් ප්‍රාග්ධනයේ එකතුවෙනි. ණය ප්‍රාග්ධනය වෙනුවෙන් ව්‍යාපාරය විසින් ප්‍රතිලාභ ලෙස පොළියක් ගෙවනු ලබන අතර, හිමිකම් ප්‍රාග්ධනය වෙනුවෙන් ලැබෙන ප්‍රතිලාභය බදු පසු ශුද්ධ ලාභය වේ.

ඒ අනුව මුළු වත්කම් වලට ලැබෙන මුද්‍ර ප්‍රතිලාභය වන්නේ වාර්ෂික පොළිය සහ බදු පසු ශුද්ධ ලාභය යන දෙකෙහි එකතුව යි.

$$\text{මුළු වත්කමේ මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතය} = \frac{(\text{කාලච්ඡේදයේ ලාභය} + \text{පොළිය})}{\text{මුළු වත්කම්}} \times 100$$

iv. හිමිකම් මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතය

ව්‍යාපාරයක් විසින් කිසියම් ගිණුම් කාලච්ඡේදයක් සඳහා උපයන ලද බදු පසු ශුද්ධ ලාභය හිමිකමේ ප්‍රතිශතයක් ලෙස නිරූපනය කිරීම හිමිකම මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතය ලෙස හඳුන්වයි. හිමිකම යනු සමාන්‍ය කොටස් ප්‍රකාශකළ ප්‍රාග්ධනය සහ සංචිතවල එකතුව බැවින් ඒ සඳහා පවත්නා ප්‍රතිලාභය වන්නේ බදු පසු ශුද්ධ ලාභයෙන් වරණීය කොටස් සඳහා වන ලාභාංශය ද අඩුකළ පසු අගය යි. ඒ අනුව,

$$\text{හිමිකම මත ප්‍රතිලාභ අනුපාතය} = \frac{(\text{බදු පසු ශුද්ධ ලාභය} - \text{වරණීය කොටස් ලාභාංශය})}{\text{හිමිකම}} \times 100$$

$$\text{හිමිකම} = \text{සමාන්‍ය කොටස් ප්‍රකාශකළ ප්‍රාග්ධනය} + \text{සංචිත}$$

04. ක්‍රියාකාරී අනුපාත (පිරිවැටුම් අනුපාතය)

ව්‍යාපාරයක කාර්යක්ෂමතාවය ඇගයීම සඳහා ක්‍රියාකාරී අනුපාත භාවිත කරනු ලබයි. මේ සඳහා පහත ක්‍රියාකාරී අනුපාතයන් බහුලව භාවිත කරනු ලබයි.

- I. තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය
- II. තොග රැඳවුම් කාලය
- III. ණයගැති පිරිවැටුම් අනුපාතය
- IV. ණය එකතු කිරීමේ කාලය
- V. ණයහිමි පිරිවැටුම් අනුපාතය
- VI. ණයහිමියන්ගෙන් ලැබෙන ණය කාලය
- VII. මුද්‍ර වත්කම් පිරිවැටුම් අනුපාතය

I. තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය

ව්‍යාපාරයේ තොග මට්ටම් ඒවායේ ඉල්ලුමට සාපේක්ෂව කොතරම් කාර්යක්ෂමතා ආකාරයට පවත්වාගෙන යන්නේ ද යන්න මෙම අනුපාතයෙන් ගණනය කරයි. මෙහිදී ගිණුම්කරණය සලකා බලන ගිණුම් කාලච්ඡේදය තුළ සමාන්‍ය තොගය විකුණුම් බවට පත් වූ වාර ගණනයි.

$$\text{තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය} = \frac{\text{විකුණුම් පිරිවැය}}{\text{සමාන්‍ය තොගය}}$$

$$\text{සමාන්‍ය තොගය} = \frac{(\text{ආරම්භක තොගය} + \text{අවසාන තොගය})}{2}$$

2

II. තොග රැඳවුම් කාලය (තොග නේවාසික කාලය)

තොගය විකුණන තෙක් කොතරම් කාලයක් ගබඩාවේ තොග වශයෙන් තබා ගන්නේ ද යන්න මෙමගින් පෙන්වනු ලබයි. මෙය පහත පරිදි ගණනය කරනු ලබයි.

$$\text{තොග රැඳවුම් කාලය} = \frac{\text{සමාන්‍ය බඩු තොගය}}{\text{විකුණුම් පිරිවැය}} \times 365$$

$$= \frac{365}{\text{තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය}}$$

තොග පිරිවැටුම් අනුපාතය

තොග නේවාසික කාලය පහළ අගයක් ලැබීමෙන් අදහස් කරන්නේ තොගය ඉතා ඉක්මණින් කාර්යක්ෂමතාව අලෙවි වන බවයි. එනම් ආයතනය අලෙවි කරන භාණ්ඩ සඳහා හොඳ ඉල්ලුමක් පවතින බවයි.

III. ණයගැති පිරිවැටුම් අනුපාතය

ණය අයකර ගැනීමේ ක්‍රියාවලිය කොතරම් කාර්යක්ෂමව සිදු කරන ලද්දේ ද යන්න මෙමගින් ගණනය කරයි. මෙහිදී ණයගැතියන් මුදල් බවට වූ පත් වාර ගණන ගණනය කරනු ලබයි.

$$\text{ණය ගැති පිරිවැටුම් අනුපාතය} = \frac{\text{ණයට විකුණුම්}}{\text{සමාන්‍ය ණයගැතියෝ}}$$

$$\text{සමාන්‍ය ණයගැතියෝ} = \frac{(\text{ආරම්භක ණයගැතියෝ} + \text{අවසාන ණයගැතියෝ})}{2}$$

2

ඉහළ ණයගැති පිරිවැටුම් අනුපාතයකින් පෙන්නුම් කරන්නේ ණයගැතියන්ගෙන් මුදල් අයකර ගැනීම ඉතා කාර්යක්ෂමව සිදුවන බවයි.

IV. ණය එකතු කිරීමේ කාලය

ව්‍යාපාරයක් විසින් ණයගැතියන්ගෙන් මුදල් අය කර ගැනීමට ගනු ලබන කාලය ණය එකතු කිරීමේ කාලයයි. මෙය පහත පරිදි ගණනය කරනු ලබයි.

$$\text{ණය එකතු කිරීමේ කාලය} = \frac{\text{සාමාන්‍ය ණය ගැතියන්}}{\text{ණයට විකුණුම්}}$$

$$\text{ණය එකතු කිරීමේ කාලය} = \frac{365}{\text{ණයගැති පිරිවැටුම් අනුපාතය}}$$

V. මුද්‍ර වත්කම් පිරිවැටුම් අනුපාතය

$$\text{මුද්‍ර වත්කම් පිරිවැටුම් අනුපාතය} = \frac{\text{විකුණුම්}}{\text{මුද්‍ර වත්කම්}}$$

05. ආයෝජකයින්ගේ අනුපාත

ව්‍යාපාරයක අයිතිකරුවන්ගේ ලාභ අරමුණු එකී ව්‍යාපාරය විසින් කොතෙකුත් ඵලදායී ලෙස මුද්‍රත් පමුණුවා ගත්තේ ද යන්න පෙන්නුම් කිරීම සඳහා ගණනය කරන අනුපාත ආයෝජකයින්ගේ අනුපාත ලෙස හඳුන්වයි. මෙම අනුපාත කළ අති සුවිශේෂීභාවය වන්නේ ගණකාධිකාරී දත්ත සමඟ කොටස් වෙළෙඳපොළ දත්ත සමඟ සම්බන්ධකර ඒවා ගණනය කිරීමයි. මෙම අනුපාත බාහිර ආයෝජකයින් ව්‍යාපාර ඇගයීම පිණිස උපයෝගී කරගනු ලැබේ. මේ යටතේ පහත අනුපාත පිළිබඳව මෙහිදී අධ්‍යයන කරනු ඇත.

- i. කොටසක ඉපැයුම
- ii. කොටසක ලාභාංශ

i. කොටසක ඉපැයුම

කිසියම් ගිණුම් කාලච්ඡේදයක් සඳහා එක් සාමාන්‍ය කොටසක් වෙනුවෙන් උපයා ඇති මුළු ලාභ ප්‍රමාණය කොටසක ඉපැයුම යටතේ අදහස් කරයි.

$$\text{කොටසක ඉපැයුම} = \frac{(\text{බදු ගෙවීමෙන් පසු ශුද්ධ ලාභය} - \text{වර්ණය ලාභාංශ})}{\text{සාමාන්‍ය කොටස් ගණන}}$$

කොටසක ඉපැයුම ඉහළ යන සමාගම්වල කොටස් සඳහා ආයෝජකයින්ගේ ඉල්ලුම ද ඉහළ යයි.

ii. කොටසක ලාභාංශය

මෙමගින් කිසියම් ගිණුම් කාලච්ඡේදයක් සඳහා එක් සාමාන්‍ය කොටසකට හිමිවන ලාභාංශ ප්‍රමාණය ගණනය කරනු ලබයි.

$$\text{කොටසක ලාභාංශ} = \frac{\text{වර්ණය තුළ සාමාන්‍ය කොටස සඳහා බෙදා දී ඇති ලාභය}}{\text{සාමාන්‍ය කොටස් ගණන}}$$